

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

Edition spéciale : 3 Dolars

ADRESSE

«İdjtihad» Constantinople

Téléph : St. 865

xxviième ANNÉE

15 Novembre 1931

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca
İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No : 333

ABONNEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türkiye

için: 2 1,2, Âlâ kâğıdlısı

5 liradır

ADRES

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi yedinci sene

15 Teşrini sani 1931

Türkiyenin her tarafına girmiştir. İstanbula ve Selâniğe de gelmiştir. Aslâ ve kat'â yabancıdır değildir . Velev İstanbul çocuğu olsun , hanım ile hıyar ; mihter ile mih, ların « h » leri arasındaki farkı duymayan kulak , mütehasıs bir doktora bakdırılmağa mühtaedir . O makalede gösterilen keçi gibi bir sözde « k » nın ağır okunması ihtimaline binaen q harfine guyâ hasıl olmuş olan meyil, bana pek acayıp göründü. Bunu keşfeden derin 'ilim ve 'irfanın hayranı

olmakla beraber , yalnız bu sebebdan dolayı « q » ye alfabemiz kapusunun açıldığını iste - mezdim. Ne tuhaf : maddeten mevcut ve aslan Türk bir varlığın « hı » nın kendi ölkesinde hakkı tanınmıyor da bunun gölgesi kadar me - hum bir sebep dolayısı ile ötekine buyurun va - tandas denilmek isteniliyor !

Köse Raif Paşa oğlu

M. Fuat

Tahlil

LA RANÇON DU MACHİNİSME

Bütün cihan derin bir iktisadi , ticari , mali buhran geçiriyor , yahud daha fena bir hale doğru gidiyor . Bu vaz'iyeti doğuran anayi aramak ve tanımak çok cazibedir. Madame Gina Lambroso bunu aramış ve bulmuş olmak i'timadile bulduğunu Makine hayatının fidy'e'i necatı » 'unvanile bu sene neşr etmiş olduğu kitabında bize gösteriyor :

M. Galoti 2 Eylül 1931 tarihli Vu mecmu'asında kitabı tahlil ediyor . Bunu dilimize çeviriyoruz. Hem mevzu' , hem kitab hakkında bir fikir vermiş olacağız.

Madam (Gina Lambroso) geçen gün kitab - ların en güzelini neşr etti.

Bu kitab iki kısımdan mürekkebirdir. Birinci kısmı, sırf tarihi olmak i'tibarile bu kısmı tak - dir etmekde herkes ittifak edecektir . Fakat ikinci kısım tenkide hasr edilmiş olduğundan her halde 'ayni derece'i hararetden bir takım tas - viblerle i'tirazlara uğrayacağı muhakkaktır .

Makine hayatının tarihi insanların ekserisince hemen hemen mechu'dür. Madam (Lambroso) bize işte bu mechulu öğretmekdedir .

Bu kısmın en maraklı faslı, her halde « On sekizinci 'asırdan evvel niçin makine kullanıl - ması kabul edilmemiştir? » ser levhası altında olan fasl olmak lâzım gelir .

Müellif bu fasılda Eski Mısırlıların, Yunan - ıların ve Romalıların kurunu ulâda ihtira' et - miş oldukları makinelerle Ç'nîlilerin binlerce senelerden beri kullanmakda oldukları aletleri gözden geçirdikten sonra, eski insanların bi -

zim bu günkü kabiliyetlerimizden aşağı kalma - yan bir isti'dad ifade eden bu ma'lûmatlarının neden dolayı büyük sanayi'nin o zaman zuhu - runa sebep olamadığını izah etmektedir.

Meselâ Romalıların en büyük hacmı isti'a - bide gemileri, su ve ziya vasıtasile muhaberatı te'min eden Telğrafları , deniz fenerleri, sıcak hava veya sıcak su ile kalorifer te's'atları, dev - var tiyatro sahneleri vardı ve içlerinden o kadar büyük mühendisler yetişmiş ki bunların na - fı'aya 'a'id eserleri bu gün bile bizleri hayretde bırakacak kadar mükemmeldi; billhassa Roma - ıların Harb makineleri pek karışık şeylerdi .

Eski Yunanlılarla Mısırlılar da (Artesien) kuyuları kazmakda mehareti sahibi idiler . Ku - runu ulâda en yüksek hararet derecelerini istih - sale mahsus furunlar , inbıklar ve Archimède tulumbaları da ma'lûmdur . (Archimède) 'ayni zamanda gemileri su da olduğu gibi karada da

yürütecek bir makine icad etmişdi ki bu alet cüz'i bir kuvvet sarfile hareket ederdi.

Eski insanlar fizikte, riyaziyatda ve 'ilmi hey'etde bizim zan ettiğimizden çok fazla ilerilemişlerdi. Dünyanın yuvarlak ve kendi mihverî etrafında dönmekte olduğunu bilirlerdi. İskenderiyeli (Horas) mihverî 'arzın hesabını tam bir muvaffakiyyetle yapmışdı. Bu zat 'aynî zemanda çarh ve manivela tertibatları idare eden kanunlardan da bahs etmişdi. Eski Yunanlıların buhari kuvve'i muharrike makamında kullanmış olduklarını da yine bu alimden öğrenmekdeyiz. Falz olarak (Horas) bize öyle bir cihazdan da bahs etmektedir ki bu aleti, bizim gazların kuvve'i inbisatiyesine müstenid termometrelerimizi andırmaktadır.

Velhasıl fikrimizi bir kelime ile ifade etmek icab ederse, diye bilirizki, kurunu ulâ insanları makineciliğin bütün vgaamıza vakıfdılar . Fakat bu

böyle olduğu halde , 'acaba neden dolayı onlarda bizim gibi büyük sanayi' vücade getirmediler ?

Bu halin en büyük sebebi , onların böyle bir şey yapmak istemiş olmamalarıdır ; çünkü onlar büyük sanayi'ı arz ile taleb arasındaki muvazene için bir t hlike 'ad ediyorlar , ve bilnetice el işçiliği hakkında da mühlik görüyorlardı ; 'aynî zemanda o zamanın münevverleri, efkârı mûcerrede sahasından 'ulumı tatbikeye zeminine intikali, fikrin bir sukutu telakki ediyorlardı.

Fakat Cümhuriyyetin istiklâlini te'min eden orduların kuvvet ve kudretlerini tezyid etmek icab ettiği takdirde, (Archimède) gibi 'alimler bir ân için saha'i tatbikata inmeğe âmade bulurlardı. Hattâ bir takım sahte mu'cizelerle halkın muhayyilesi üzerine te'sir icra edüb ilâhların nüfuzunu tezyid etmek lâzım geldiği takdirde bile, Rahbber bin türlü şayanı hayret

makinelere icad ve ihtira'ına muktedirdiler . Fakat makineciliğin istihsalata tatbiki suretile cihan iktisadiyyatını alt üst etmek, kurunu ulâda bilâ istisna herkes nazarında mahzûcinnet telakki edilirdi .

Diğer bir sebebe de , büyük sanayi' teşkilâtında vücudu zarûrî bulunan üç 'unsurun fıkdanı ve bunlarda sermaye, mevadî ibtida'iyeye bolluğu ve mahracların nâ mütenahiliği gibi 'unsurlardı .

İşte bu nokta, bizi Madam (Lambroso)nun o mu'azzam tettebbu'namesinin en mühim esasına temas ettirmektedir.

Bu bahs ettiğimiz üç 'unsur , kurunu vus-tanın bütün müddeti devamınca Avrupada da mevcut değildi ve bu devr öyle bir zemandı

ki yeni bir takım esbabı ma'neviyyeye ile erazinin nâ mütenâhi taksimatı siyasiyyeye ma'ruz olması ve muvasale ve munakale müşkülâtı, makine ha-

ATEŞ TEVZİ'İ

**Bir geniş nağme ile 'alemi doldurmak için
Bulmadım, çok aradım bülbülümün eşlerini;
Ey kışın ezdiği cansız , heyecansız canlar ,
Geliniz paylaşalım alnının ateşlerini .**

28 - 4 - 1931 A. D.

yatının zuhuruna mani' olan esbaba inzıman etmişdi .

Fakat, on altıncı 'asırdan itibaren, öyle bir takım hadiseler vuku'a geldi ki işte bunlar , on sekizinci 'asırda cihanı alt üst eden gayri muntazar neticeyi ihdas etmiş oldu.

İşte o zaman, gemicilerin büyük keşfiyyatı Avrupaya altın yağdırmaya başladı. Müstemlekâtda ilk ticaret şirketlerinin te'sisi , mevaddi ibtida'iyeye idhalâtını inkişaf ettirdi. Deniz aşırı yerlerin zabtı , Avrupa için lâ'yu'ad müşteriler bulunduğunu meydana çıkardı. İşte bu suretle, o zemana kadar mevcut olmayan üç 'unsurun her üçü birden vücade gelmiş oldu .

Bir taraftan da (Réforme) Cereyanı fikri beşeri kilisenin çizdiği çenberden kurtararak , Protestan milletleri , beşeriyyeti yeni bir takım tecrübelerle atacak bir hale getirdi .

Makine hayatının ilk tecrübesi İngilterede yapıldı . Daha on sekizinci 'asırdan itibaren ,

İngiltere dünyanın en kuvvetli donanması en vasi' müstemlekâtına malikdi. İngiliz adalarında, şelâlelerle ma'den kömürleri vardı. Fazla olarak, nihayet sermaye de bulunmuşdu. İşte bu vaz'iyetde İngiltere, müstemlekâtından idhal ettiği mevaddi ibtida'iyeyi işleyüb tekrar müstemlekât ehalisine satacak bir i'malathane haline inkilab ettiği takdirde, tarihte hiç bir misli mevcut olmayan bir refaha mazhar olacağını anladı.

İşte bunun üzerine artık mucidlerle muhteriflerin cezaya mahkûm edilmemesi, maksadı te'mine kâfi geldi ve bu tarihten itibaren icadlarla ihtira'lar kendiliklerinden ortaya çıkmaya başladı.

(Sonu gelecek sayıda) J. Galoti

SOLMAYAN GÜZELLİKLER

برهنه پای منه بر زمین که از هر سو
بر هکزار تو دلها چواختر افتاده است .

Tercemsi :

Ayağını çıplak olur yere Basma : gönül -
ler senin geçeceğin yulun üstüne kızıl kor
gibi düşmüştür .

Namik Kemal B. şu sıcak beyti yazmışdı :

Payını suzan eder dikkatle bas ki rahma
Kalbini atmış ölüirken aşinalardan biri

Bir Tarih Felsefesinin 'İlmi Esasları

Medeniyetlerin Tahavvulu

[31 inci nushedan maba'd]

Lutfi subani - Devlet [Etat - Providence] fikri, Avrupalı Cümhurların zekası için en kolay anlaşılır bulunduğu, muhtelif sekl altında **Etatisme** nihayetülemler her tarafa yayıldı. Bu gün herkes hall edemediği müşkil - lerin hallini Devletden istemektedir.

Şübhesiz, cihan, nihayet, istihsal ve mübâdelenin yeni şera'itine intibak edecektir. Fakat her memleket sınıfları birer inkıraz tehditleri teşkil eden Avrupa Devletleri arasında derin nifaklar var. Bu derde çare olmak üzere ba'zı mumtaz zekâlar maddî ve ma'nevî müstemir bir tesanud « regime » i ihdas etmek maksadile , hükûmetler arasında Avrupa'î bir ittihadı teklif ediyor. Böyle bir ittihadın, postalar, telgraflar, telefonlar, yollar, demir yolları, kanallar, para mes'eleleri gibi ba'zı 'umur için zaten mevcut olan bir ittihadı sadece tevsi' edeceği , haklı olarak, nazarı dikkate 'arz olunmuştur .

Bu büyük programın tehakkuku güçlüğü yalnız, kavmleri birbirinden ayıran zihniyet farkları değil, iktisadî menfa'atların birbirinden ayrılığı yüzünden olacaktır.

Bununla beraber zaruret o kadar büyük bir psychologia'î kuvvettir ki Avrupa kavmleri bu gün anlayacaklardır ki aksı takdirde medeniyetlerin mahv olduğunu görmeleri tehdidi altında nihayet bir gün anlaşılmaya mecbur olacaklardır .

Mütenevvi' fakat iktihâm edilmesi mümkün olan ba'zı müşkilat yeni ittihad projesine mani' olmaktadır . Mesela bu veçh iledir ki İngiltere dünyanın muhtelif aksamında kendi nüfuzuna tabi' bulunan memleketlerin ittihadını Avrupa Devletleri ittihadına tercih etmektedir .

Binaen aleyh İngiltere her Devletin « autorité » sinden bir kısmına bu **Baş Devlet e** [« Super - Etat » ya] terk etmesine müncer olan bir birleşme projesini 'alel'ade bir temayülle derpiş ediyor .

Avrupanın birleşmesi , **Cem'iiyeti Ak - vam** ın munakaşalrı gibi munakaşaların neticesi değil , sana'i munasebetin zaten bir çok misalini verdiği iktisadî ve tabi'i cereyani ile hasıl ola bilir .

Bu durlu neticeler, **Cem'iiyeti Akvam** ın